



VERSLAG **MAART 2022 T/M** **AUGUSTUS 2022**

Graag doen we verslag van de vorderingen van het project sinds het vorige verslag over de periode september 2021 tot maart 2022. Hieronder volgt een chronologisch overzicht van de mijlpalen van het afgelopen half jaar.

2 maart

Derde bijeenkomst werkgroep acquisitie

Tijdens de derde bijeenkomst van de werkgroep acquisitie is er, voortbouwend op de twee eerdere bijeenkomsten en input van alle deelnemers, een acquisitie-formulier opgesteld met alle thema's die aandacht verdienen wanneer de acquisitie van een foto overwogen wordt. Hierbij constateerden we dat er binnen de instellingen die deelnemen aan de werkgroep al goede standaarden zijn, maar dat drie gebieden onze aandacht verdienen: afspraken rond copyright, afspraken rond het maken van (tentoonstellings)kopieën en vaststellen van de belichtingsmogelijkheden voor een foto. Hiertoe is de werkgroep opgesplitst in drie sub-werkgroepen die alle een van deze thema's voorbereiden voor de volgende bijeenkomst.

10 maart

Voor het eerst kwamen de deelnemers van het SBMK-fotografieproject weer samen in Werkgebouw Het Veem in Amsterdam. We zijn na anderhalf jaar precies op de helft van het project en het is fijn om deze eerste helft live te mogen afsluiten, in plaats van thuis vanachter een scherm. Alle deelnemers waren onder de indruk van het werk dat verzet is ondanks COVID. We hebben geen enkele achterstand opgelopen ten opzichte van de planning van het project. We bespraken de resultaten van verschillende werkgroepen, bewonderden de sample set en wisselden ervaringen uit over de fotopraktijkdagen.

De fotopraktijkdagen bestaan uit een workshop van drie dagen waarin deelnemers fotoprocedés leren herkennen en zeven dagen waarin ze aan de slag gaan met het identificeren van de fotocollectie van een van de deelnemende musea.



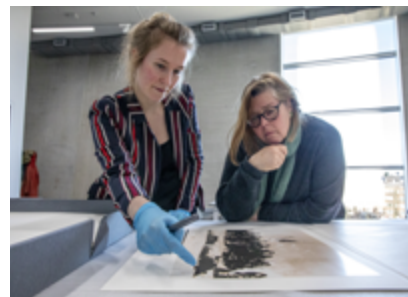


De musea die de dagen al achter de rug hadden, kwamen met tips en adviezen voor de musea die de organisatie ervan nog voor de boeg hebben. Aan het eind van de dag konden we een eerste premature versie van de online Foto Identificatie Tool testen voor de afsluiting met een feestelijke borrel.

14 - 25 maart

Fotopraktijkdagen in Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

Het project heeft dertien partners waarbij we Fotopraktijkdagen uitvoeren. Museum Boijmans Van Beuningen was als zevende aan de beurt. Hieraan vooraf gingen: Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen, Het Nieuwe Instituut, Frans Hals Museum | De Hallen, Kröller-Müller Museum, Kunstmuseum Den Haag / Fotomuseum Den Haag en Amsterdam Museum. Na Boijmans volgen nog RCE-kunstcollecties, Bonnefantenmuseum, Huis Marseille, Rabo Kunstcollectie, Stedelijk Museum Amsterdam en De Domijnen in Sittard. Tijdens deze praktijkdagen werkten we zeven dagen in het nieuwe depotgebouw in de verschillende depots waar fotografie bewaard wordt en in de restauratieateliers. Het was leuk om het concept van het bezoekersdepot van binnenuit te ervaren. Zo werkten we bijvoorbeeld in een van de depots voor groot ingelijst werk, terwijl bezoekers de mogelijkheid kregen om daar binnen te kijken tijdens een rondleiding. De deelnemer in onze groep van Museum Boijmans Van Beuningen gaf de bezoekers uitleg over het project en ons werk tijdens de depotdagen, waarna zij geïnteresseerd de werken van dichtbij kwamen bekijken waarmee wij op dat moment bezig waren. Ondertussen werden ze door de rondleider gemaand om nergens aan te komen.





De fotopraktijkdagen in Museum Boijmans Van Beuningen waren de meest vruchtbare tot nu toe als het om aantallen gaat. We identificeerden en beschreven meer dan 250 foto's dankzij de inzet van alle deelnemers. Net als tijdens voorgaande workshops hebben we veel bijzondere fotografische procedés en afwerkingen gezien, bijvoorbeeld gomdrukken, elektro fotografische drukken en de negatieven van kleurdifusietransferdrukken. Ook hebben we wederom veel discussie gehad over onder andere inlijsting en opzettechnieken van foto's. De huidige montagemethodes zijn op de lange termijn chemisch of mechanisch niet veilig voor de foto's. Het gaat vaak om zelfklevend archieftape direct op de foto's en om fotohoekjes van verschillende plastics. Hieruit zal mogelijk een vervolgproject volgen, waarbij een deel van de fotografische collectie uit het prentenkabinet opnieuw zal worden gemonteerd.

Naast de deelnemers van het museum zelf deden collega's mee van het Nationaal Archief, Het Nieuwe Instituut, Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen, Frans Hals Museum | De Hallen, Koninklijke verzamelingen, Den Haag, Nederlands Fotomuseum Rotterdam, Magazine Fotografisch Geheugen naast enkele zelfstandige kunstprofessionals en studenten van de UvA.

29 maart

Projectleidersoverleg bij RCE

Het project Collectiekennis 2.0 / Fotografie is opgenomen in het programma Erfgoed Twintigste Eeuw van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Dit driejarige programma loopt van 2021 tot 2024 en omvat nog zes andere projecten:

1. Plastics (vervolgproject op Collectiekennis 2.0 / Pilot Plastics)
 2. Moderne bouwmaterialen en hun toepassing 1940-1990
 3. Kleur en architectuur 1940-1980
 4. Schilderijoppervlakken van Mondriaan, Appel en Schoonhoven
 5. Synthetisch Organische Pigmenten
 6. Collectie-interviews. Interviews met kunstenaars, architecten en uitvoerders
- Er vindt tweemaandelijks overleg plaats met alle projectleiders.

[>> meer over Programma Erfgoed 20e eeuw](#)

11 April

Voor het eerst sinds lange (COVID-)tijd kan er weer een SBMK-introdag doorgaan.

Deze studiedag/workshop van een dag organiseert SBMK een of twee keer per jaar om nieuwe collega's wegwijs te maken in de wereld van beheer en behoud van moderne en hedendaagse kunstwerken. In de nieuwe powerpointpresentatie waarin jarenlang het project Plastics de hoofdrol speelde in de categorie grote projecten, is dit nu naar de geschiedenis verhuisd en vervangen door het Project Fotografie. Tijdens de introdag gaat het niet alleen om wat je zou moeten weten en waar je informatie kunt vinden, maar vooral ook om welke vragen je zou moeten stellen en aan wie. Aan de orde komen begrippen als besluitvorming, conditie, registratie, documentatie, (her)installatie, biografie van het kunstwerk en de modellen die daarvoor bestaan. Er wordt op locatie gewerkt aan een case study. Alle theoretische aspecten worden teruggekoppeld naar praktijksituaties.





15 April

– Het project staat in de nieuwsbrief van RCE: Collectie en musea, update nr 13
 > [RCE - nieuwsbrief](#)

– In onze eigen nieuwsbrief staat een column van Cobie Hijma en Loes van Harreveld van het Nederlands Fotomuseum. Als coördinator Actieplan Collecties en conservator leggen zij uit wat voor hen en het museum het belang is van het Project Fotografie. Daarnaast berichten we dat er nog enkele sample sets te koop zijn, geven we een kort verslag van de bijeenkomst op 10 maart en is er een aankondiging en uitnodiging voor de volgende Fotopraktijkdagen in het Kröller-Müller Museum.

> [SBMK - nieuwsbrief](#)

9-20 Mei

Fotopraktijkdagen in het Kröller-Müller Museum, Otterlo.

Naast de deelnemers van het museum zelf deden collega's mee van het Van Abbemuseum, Nationaal Archief, UvA, Frans Hals Museum | De Hallen, Koninklijke verzamelingen, Den Haag, Nederlands Fotomuseum Rotterdam en enkele zelfstandige kunstprofessionals en hobby-isten.



FOTOGRAFIE ROB BECKER



Het Kröller-Müller Museum heeft een veelzijdige collectie waarin veel verschillende fotografische technieken en afwerkingen voorkomen. We zagen zodoende veel bijzondere werken.

Heel speciaal was dat een grote serie foto's van Gilbert & George met handinkleuring was uitgelijst, waardoor de deelnemers de foto's met de USB-microscop konden bekijken, wat niet vaak mogelijk is bij de doorgaans ingelijste werken. Het bijzondere aan de hand-inkleuring is dat deze aangebracht wordt als een waterige oplossing die helemaal wordt opgenomen door de gelatine in de beeldlaag van de foto en met het oog eigenlijk niet meer te herkennen is. De kunstenaars hebben de samenstelling van hun kleurstof en methode van aanbrengen altijd verborgen gehouden.

Stagiaire Charlotte Brewaeys van de UvA Master Technical Art History gaat onderzoek doen naar de samenstelling van deze kleurstoffen van Gilbert & George.

Een tweede bijzonder werk was een gelamineerde chromogeendruk van Ger van Elk die is ingemetseld in het pad naar de hoofdingang van het museum. De foto wordt belopen door bezoekers en wordt dagelijks blootgesteld aan weer en wind. We bekeken de samenstelling van het werk en de conditie ervan met de USB-microscop en vonden, niet verrassend, verkleuring en slijtage in het werk. Daar volgde een discussie over de vraag hoe de toekomst van dit werk eruit zal zien; wat zijn de conserveringsvereisten van het werk? Hoe zou een restauratie eruitzien?

11 mei

Zomaar een aardig mailtje over het project van de restaurator van het Stadsarchief Amsterdam, Afdeling Collecties. Hieruit blijkt onder andere het belang van de ontwikkelde terminologie lijst (AAT).

[...] We zijn met Picturae bezig om een nieuwe versie van hun collectiebeheersysteem Memorix te ontwikkelen en in gebruik te nemen. Veel metadata wordt (op den duur) Linked Open Data. We proberen dit nu ook te doen voor enkele velden in onze conserveringsrapporten, zoals bij techniek, objecttype, materiaal, schade en behandeling. Vandaar dat ik heel blij ben om jullie AAT id's te kunnen gebruiken voor fotografie, want het is veel uitzoekwerk!

Jullie sample set is trouwens prachtig geworden. Ik kijk er naar uit om volgend jaar in Huis Marseille jullie cursus te volgen en te gaan oefenen. [...]

2 juni

Clara von Waldthausen neemt voor het onderzoek in het project deel aan het *Glass degradation symposium Rijksmuseum*.

Tijdens het symposium is de nieuwste kennis rond glasdegradatie gedeeld. Alhoewel de lezingen voornamelijk gericht zijn op archeologisch glas en glas als museaal object, zijn de vervalreacties direct te vertalen naar het onderzoek wat binnen het Fotoproject plaatsvindt naar glasdegradatie aan de binnenkant van het glas van ingelijste werken. Onderzoek naar glasdegradatie aan de binnenkant van het glas van ingelijste foto's is gestart in 2022 door een tweede jaars UvA student die haar Master onderzoek hieraan heeft gewijd. Aan dit onderzoek wordt verder gewerkt door het SBMK-team.

[> meer informatie](#)



3 juni

[Overleg met kenjedrager.be](#)

Kenjedrager.be (KJD) is een initiatief van meemoo, het Vlaams Instituut voor het Archief. Het is een project dat oorspronkelijk was toegespitst op audiovisueel materiaal en dat nu binnen een jaar zal worden uitgebreid op foto's. De projectleider heeft ons benaderd om te kijken of er overlappingen te vinden zijn tussen het SBMK-fotoproject en het project kenjedrager.be. Kunnen we iets voor elkaar betekenen? Het doel van KJD is het identificeren, digitaliseren en bepalen van de erfgoedwaarde van de fotocollecties van particulieren. De doelstelling is dus breed en de doelgroep bestaat hoofdzakelijk uit particulieren die niets van foto's afweten. KJD zoekt naar wegen om fotografische procedés te clusteren (mogelijk per type drager) zodat ze op dezelfde manier kunnen worden bewaard of gedigitaliseerd. De conclusie van het gesprek is dat de doelstelling van de twee projecten te ver uiteen liggen voor nauwere samenwerking. De projectteams willen wel contact houden om elkaar bij vragen te kunnen raadplegen en ook elkaars tools te testen.

13 juni

[Kennisdag RCE](#)

Tijdens de Kennisdag bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, georganiseerd in samenwerking met de Museumvereniging, mocht SBMK het project fotografie presenteren. Ruim 50 mensen schreven zich in voor de bijbehorende workshop 'Identificatie van foto's' onder leiding van Kayleigh, Magdalena en Ariënne. Zo konden we met drie groepen erfgoedprofessionals de eerste weer wat verder gevorderde versie van de tool testen. De reacties waren enthousiast! De opmerkingen en vragen nemen we mee in het vervolg van de ontwikkeling ervan.



13-16 juni

Clara von Waldthausen neemt voor het onderzoek in het project deel aan the *Bog Picture meeting* in het MOMA, New York. Als internationaal bekend expert, heeft Clara één van de vijftien uitnodigingen bemachtigd om samen met internationale collega's kennis te delen over de problematiek rond het behoud en beheer van grote foto's. SBMK heeft hiervoor een aanbeveling geschreven. Andere senior deelnemers waren afkomstig van Art Institute Chicago, (AIC) Getty Museum, Amon Carter Museum, Museet Moderna Stockholm, Metropolitan Museum, en SFMOMA. Een aantal junior conservatoren en papierrestauratoren die voor fotocollecties verantwoordelijk zijn, was ook uitgenodigd om van de gedeelde kennis te kunnen profiteren. Deze kwamen van Tate, National Gallery London en het Tel Aviv museum. Tijdens vier dagen is informatie uitgewisseld over het transporteren, tentoonstellen, hanteren en bergen van grote formaten en zijn aan de hand van case studies ethische kwesties rond het reproduceren en het maken van tentoonstellingsdrukken besproken. De avonden gaven mooie gelegenheden om met gerenommeerde collega's dieper in discussie te gaan over beleid bij hun instellingen. Deelnemers hebben toegezegd om een door Clara opgestelde vragenlijst in te vullen om te helpen met het opstellen van informatiebladen voor de digitale tool.

[> meer informatie](#)



21 Juni

Projectleidersoverlegbij RCE, zie 29 maart.

23 juni

SBMK-nieuwsbrief met column van Ann Deckers, hoofd collecties van het Fotomuseum Antwerpen | FOMU. Het Museum was altijd al betrokken bij SBMK, maar is partner geworden vanwege het Project Fotografie.

[> meer informatie](#)

27 juni - 8 juli

Fotopraktijkdagen in Amsterdam Museum

Naast de deelnemers van het museum zelf deden collega's mee van De Brabant Collectie (Tilburg University), Stedelijk Museum Amsterdam, Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen, Haags Gemeentearchief en Magazine Fotografisch Geheugen.

In de collectie van het Amsterdam Museum bekeken we een set prachtige en zeldzame theekopjes waarop portretten zijn aangebracht met het fotografische procedé 'kooldruk'. Ook bekeken we een serie burgemeestersportretten die qua fotografische technieken heel mooi de overgang van analoge fotografie naar digitale fotografie laat zien.



FOTOGRAFIE ROB BECKER



21 juli

Bezoek De Domijnen in Sittard

Paulien bezocht Museum De Domeinen in Sittard omdat hier een compleet nieuwe staf zit, die nog nauwelijks op de hoogte is van het Project Fotografie. Na de bijeenkomst zijn ze enthousiast over wat het project (en de SBMK in het algemeen) voor hen kan betekenen en hebben zin in de voorbereiding van de praktijkdagen in eigen huis. Dankzij de genereuze ruil met het Amsterdam Museum is de Domijnen nu als laatste museum aan de beurt, waardoor ze genoeg tijd hebben om de fotocollectie goed door te nemen en de probleemgevallen en vragen te verzamelen.

1 Augustus

Terminologie en registratie

Ariënne en Kayleigh hebben op 1 augustus gesproken met Joop Vanderheiden van RCE over het reorganiseren van de bestaande foto-gerelateerde termen in de Cultuurhistorische Thesaurus | CHT. Momenteel wordt de overlap tussen de bestaande en 'nieuwe' SBMK-termen in kaart gebracht. Vanaf oktober zullen Joop, Ariënne en Kayleigh gezamenlijk de nieuwe terminologie aan de CHT toevoegen. Op dit moment wordt het terminologiedocument in orde gebracht om via de Nederlandse AAT-werkgroep aan de Getty AAT toegevoegd te worden. Streven is de lijst hiervoor dit najaar gereed te hebben. De werkgroep registratie ligt stil totdat de verwerking van de terminologielijst is voltooid.

29 Augustus

Overleg Fototeam

Op 29 augustus is weer het eerste overleg met het complete fototeam na de vakanties. Normaalgesproken komen we eens in de drie weken bij elkaar, live of online. Er staan van september tm februari weer Fotopraktijkdagen op de rol, dit keer voor de RCE, Rabo Kunstcollectie, Huis Marseille en het Bonnetanten. Daarnaast zijn er diverse presentaties en workshops gepland, bijvoorbeeld tijdens de Vintage Photography Beurs (sept), het symposium van Het nieuwe Instituut (nov) en de studiedag van RCE en SBMK (nov). In september zal ook de klankbordgroep voor het eerst weer bij elkaar komen voor een update van het programma.

Dat wil niet zeggen dat het project in de zomer heeft stilgelegen. Omdat Magdalena een jaar voor het Rijksmuseum gaat werken (gefeliciteerd Magdalena!) zal zij komend jaar veel minder tijd beschikbaar hebben voor het project. Om de voortgang te waarborgen, zijn we op zoek gegaan naar mogelijke andere tijdelijke medewerkers en mogelijke uitvoerenden van (deel)onderzoek. Dit zou kunnen betekenen dat we weer gaan samenwerken met Archeoflex, het detacheringsbureau voor gesubsidieerde jonge krachten in het erfgoedveld. We gaan in elk geval een student Technical Art History aannemen als stagiaire, die Kayleigh gaat ondersteunen bij de komende fotopraktijkdagen. Daarnaast gaat zij onderzoek doen naar de methode van Gilbert & George voor het met de hand inkleuren van hun werk. Zowel het Kröller-Müller Museum als Museum Boijmans Van Beuningen en het Stedelijk Museum Amsterdam zijn geïnteresseerd in dit onderzoek en willen er aan mee werken. Een UvA student Fotoconservering en -restauratie gaat meehelpen met het verzamelen/gebruiksklaar maken van informatiemateriaal voor de tool.

Een andere student start na de zomer met haar onderzoek voor een dubbele scriptie Conservering en Restauratie en Scheikunde naar de gevolgen van oplosmiddelen op inkjetdrukken. Het onderzoek naar fotolinnen ligt in handen van Kayleigh.



De volgende onderzoeken zijn opgesteld met verschillende partners, universiteiten en commerciële instellingen in het veld:

- Stralingsonderzoek
- Ontwerp Conservation lijst voor fragiele werken
- Glasdegradatie

Stralingsonderzoek

Partner instelling Het Nieuwe Instituut heeft een onderzoeksvraag gesteld over het effect van gamma en röntgenstraling op foto's. Ook het Nationaal Archief en Stadsarchief Rotterdam benaderden ons met deze vraag: kunnen foto's veilig bestraald worden in geval van schimmelbesmetting? Als resultaat is een werkgroep samengesteld van Ineke Joosten (RCE), Moniek Tromp, Hoogleraar Materiaalchemie aan de RUG, Luuk Kortekaas, post-doctoral onderzoeker (RUG). Clara heeft deze werkgroep een workshop gegeven over fotografie en materiaal en techniek van foto's. Vervolgens zijn de stappen vastgesteld voor de uitvoering van het onderzoek. Het Nationaal Archief en het Stadsarchief Rotterdam doen mee en leveren studiemateriaal aan. De RUG voert het onderzoek uit, en de RCE adviseert. Het onderzoek zal komend academisch jaar worden uitgevoerd.

Ontwerp conservation frame

Grote fotowerken die nu aan schilderijrekken worden opgeslagen, hebben geen bescherming aan de voorkant. Het beeld kan makkelijk beschadigd worden door licht en stof naast de mogelijke fysieke schade door het hanteren. Vanuit de partnermusea is de vraag gekomen om een bergingsmanier te ontwikkelen, waarbij deze fotowerken veilig in het depot bewaard kunnen worden. Clara heeft vooronderzoek gedaan en ziet de mogelijkheid om een 'conservation frame' te ontwikkelen die werken op de rek (in het depot) kan beschermen. Om een dergelijke lijst te ontwikkelen is een werkgroep samengesteld van Profilex lijstenmakerij (gespecialiseerd in het inlijsten van foto-werken), Hans Imming transport (art handlingsbedrijf) samen met Museum Boijmans van Beuningen en het Stedelijk Museum. Op dit moment wordt aan een ontwerp gewerkt.

Glasdegradatie

UvA-student Wyke Valkema heeft voor haar masterscriptie onderzoek gedaan naar het effect van glasdegradatie aan de binnenkant van beglazing bij ingelijste werken. Als casestudie heeft ze het werk Nutcracker Suite van Pieter Engels gebruikt, dat hiervoor in bruikleen is gegeven door Koninklijke Conservatorium, Hoge School der Kunsten Den Haag. Wyke heeft kunnen aantonen dat de glasdegradatie aan de binnenkant van het glas de oorzaak was van kleurveranderingen in de vorm van ronde plekken die overeenkomen met glasdegradatie-kristallen op de foto. Kayleigh en Clara zullen dit in het komende jaar verder onderzoeken om richtlijnen te kunnen ontwikkelen voor ingelijste werken met glasdegradatie.